

Sygn. akt V ACa 1506/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 listopada 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie V Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Marzena Miąskiewicz

Sędziowie: SA Robert Obrębski (spr.)

SO (del.) Eliza Nowicka-Skowrońska

Protokolant: Małgorzata Szmit

po rozpoznaniu w dniu 7 listopada 2018 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W.

przeciwko Samodzielnemu Publicznemu (...) Szpitalowi (...) w W.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 4 lipca 2017 r., sygn. akt IV C 59/17

I. oddala apelację;

II. zasądza od (...) Szpitala (...) w W. na rzecz (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W. kwotę 8100 (osiem tysięcy sto) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Eliza Nowicka-Skowrońska Marzena Miąskiewicz Robert Obrębski

Sygn. akt VA Ca 1506/17

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 11 stycznia 2017 r. (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w W. oraz (...) spółka akcyjna we W. wniosły o zasądzenie od (...) Szpitala (...) w W. na swoją rzecz w kwoty 211920,61 zł z odsetkami ustawowymi od kwot częściowych do dat podanych w żądaniu i kosztami procesu tyłem ceny za towar nabyty przez pozwanego od spółki (...). Druga ze spółek działających po stronie czynnej dochodziła tej samej należności jako konsorcjant dostawcy, który z racji wykonania umowy konsorcjum poprzez sfinansowanie wierzytelności spółki (...) przed zapłaceniem przez stronę pozwaną należności z tytułu ceny, na podstawie umów konsorcjum nabyła uprawnienie do dochodzenia roszczenia wobec pozwanej.

Strona pozwana powołała się na okoliczność uregulowania zobowiązania przez N. w oparciu o umowę konsorcjum zawartą ze spółką (...) z naruszeniem art. 54 ust. 5 ustawy o działalności leczniczej z 15 kwietnia 2011 r. ze względu

na obejście zawartego w tym przepisie zakazu zawierania czynności prowadzących do zmiany wierzyciela zakładu opieki zdrowotnej bez zgody podmiotu tworzącego. W ocenie pozwanej, dokonana zapłata była przyczyną wygaśnięcia zobowiązania pozwanego szpitala wobec dostawcy. Nieważność zaś umowy, z której to zobowiązanie miało wynikać, powodowało, według pozwanej, że zawarta po przeprowadzeniu przetargu umowa dotycząca dostaw realizowanych przez spółkę (...), także była dotknięta sankcją nieważności. Nie mogła więc stanowić podstawy roszczenia dotyczącego zapłaty ceny.

W odpowiedzi na zarzuty powódki zaprzeczały twierdzeniu, aby spółka (...) spłaciła zobowiązanie pozwanej wobec powódki oraz by wstąpiła w prawa zaspokojonego wierzyciela. Podnosiła, że pomiędzy powódkami doszło do zawarcia umów konsorcjum, jednak bez przeniesienia wierzytelności wobec pozwanej na konsorcjanta, który został umocowany do dochodzenia spornej wierzytelności oraz do zaliczenia na poczet swojej należności uzyskanej kwoty. Nie spłacał jednak zobowiązania pozwanej, lecz wykonywał powołaną umowę przez uregulowanie swojego zobowiązania wobec dostawcy, które wynikało z jej treści. W przekonaniu powódek, jej zawarcie nie obchodziło zakazu z art. 54 ust. 5 powołanej ustawy. Nie doprowadziło bowiem do wstąpienia spółki (...) w prawa dostawcy jako wierzyciela w stosunku do pozwanej, której dług nie został w ten sposób uregulowany. Mógł być więc skutecznie dochodzony w tej sprawie w części dotyczącej odsetek o zapłaconej należności głównej.

Wyrokiem z 29 maja 2017 r. Sąd Okręgowy uwzględnił żądanie pozwu wobec spółki (...) oraz oddalił powództwo wobec spółki (...). Zasądził także od strony pozwanej na rzecz spółki (...) kwotę 21414 zł, jak też od spółki (...) na rzecz strony pozwanej kwotę 10817 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Na podstawie dowodów z dokumentów złożonych przez strony, Sąd Okręgowy ustalił, że między powodowymi spółkami doszło do zawarcia umów konsorcjum, w ramach których dostawy na rzecz pozwanej miała realizować spółka (...). Spółka (...) miała monitorować zadłużenie i windykować niezaspokojoną należność. Ustalono, że w wyniku przetargu pomiędzy pozwaną a konsorcjum, w którym jako lider wykonujący umowę we własnym imieniu działała spółka (...), doszło do zawarcia trzech umów dostawy produktów medycznych, które były realizowane przez powódkę, także poprzez dostawę produktów, za które strona pozwana nie zapłaciła należności głównej, wynikającej z faktur powołanych w pozwie. Według ustaleń przyjętych za podstawę wyroku, należność spółki (...) wobec pozwanej z faktur została uregulowana przez spółkę (...) w wykonaniu wskazanych umów konsorcjum. Wynikające z nich należności nie zostały uregulowane przez pozwanego szpitala. Sąd Okręgowy ustalił także, że pismem z 14 grudnia 2016 r. powódki wzywały bezskutecznie pozwaną do zapłaty kwoty należności głównej objętej pozwem w terminie do 19 grudnia 2016 r.

Oceniając znaczenie prawne podanych ustaleń, Sąd Okręgowy uznał całe żądanie za uzasadnione wobec spółki (...) oraz bezzasadne w stosunku do spółki (...). Zostało wskazane, że umowy konsorcjum zawarte pomiędzy powódkami obchodziła zakaz zawarty w ust. 5 art. 54 powołanej ustawy, po zmianie treści tego przepisu wprowadzonej od 22 grudnia 2010 r. Prowadziły bowiem do faktycznej zmiany wierzyciela pozwanego szpitala bez wymaganej zgody podmiotu tworzącego. Dotknięta była sankcją nieważności związanej z koniecznością uzyskania zgody wymaganej powołanym przepisem. Z drugiej zaś strony, Sąd Okręgowy uznał, że zapłata dokonana przez spółkę (...) S.A. nie doprowadziła do zaspokojenia wierzytelności powódki wobec dostawcy zgodnie z treścią art. 356 § 2 k.c. ze względu na to, że umowa, na podstawie której została dokonana, była nieważna. Spółka (...) nie spełniała ponadto świadczenia za dłużnika, lecz wykonywała własne zobowiązanie w stosunku do drugiej strony umowy konsorcjum. Jeśli więc należność główna nie została zaspokojona, zachodziły pełne podstawy do uwzględnienia żądania w stosunku do spółki (...) jako dostawcy towarów nabytych przez pozwaną oraz jej obciążenia kosztami poniesionymi w tej sprawie przez dostawcę, zgodnie z art. 98 § 1 i 3 k.p.c., jak też oddalenia powództwa wobec spółki (...), która nie nabyła ani zaspokojonej należności głównej, ani roszczenia z tytułu odsetek. Sąd Okręgowy nie podzielił bowiem zarzutu pozwanej, jakoby nieważność umów konsorcjum w podanym zakresie skutkowałą nieważnością umów zawartych w trybie zamówień publicznych. W części dotyczącej dostawy realizowanej przez spółkę (...), Sąd Okręgowy nie dopatrywał się podstawy do zakwestionowania procedury udzielenia zamówienia publicznego, a tym samym też nieważności

umów dostawy, na których zawarciu i niewykonaniu przez pozwaną oparte zostało powództwo wniesione w tej sprawie.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniosła pozwana. Zaskarżając ten wyrok w całości, zarzuciła Sądowi Okręgowemu naruszenie art. 227, 233 i art. 278 k.p.c. przez niezasadne uznanie, że (...) S.A. nie spełniła świadczenie obciążające pozwaną wobec dostawcy, sprzeczne art. 356 § 2 k.c. przyjęcie, że zobowiązanie pozwanej nie wygasło oraz że spółka (...) wykazała swoje roszczenie, jak też art. 58, 876 i 518 k.c. oraz w zw. z 54 ust. 5 i art. 53 ust. 6 powołanej ustawy i art. 23, 24, 89 i 93 ustawy prawo zamówień publicznych poprzez pominięcie znaczenia nieważności umowy konsorcjum dla powstania należności głównej jej uwzględnienie bez uznania argumentów, na które się powoływała w tej sprawie. Na podstawie tych zarzutów, skarżąca wnosiła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości oraz obciążenie powódki kosztami procesu poniesionymi przez skarżącą przed sądami obu instancji.

W toku postępowania apelacyjnego spółka (...) wnosiła o oddalenie apelacji oraz obciążenie skarżącej kosztami postępowania za drugą instancję.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja podlegała oddaleniu. Ustalenia Sądu Okręgowego były trafne. Oparte zostały o dokumenty i w zasadzie nie były kwestionowane przez stronę pozwaną w apelacji, w której bezprzedmiotowe były zarzuty odnoszące się tak do naruszenia norm prawa procesowego dotyczących przeprowadzenia oceny dowodów, jak też art. 54 ust. 5 i art. 53 ust. 6 powołanej ustawy o działalności leczniczej w zw. z art. 58 ust. 1 i 3 k.c. oraz wskazanych w apelacji przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych. Sąd Okręgowy przyjął bowiem w treści uzasadnienia sporządzonego z zachowaniem wymagań określonych art. 328 § 2 k.c., że w części dotyczącej umocowania spółki (...) do dochodzenia spornej należności, umowy konsorcjum zawarte przez obie powódki obchodziły zakaz zawarty w art. 54 ust. 5 powołanej ustawy. Były więc dotknięte nieważnością, której uwzględnienie spowodowało, że zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy oddalił powództwo w stosunku do spółki (...). Uwzględniając zaś powództwo wobec spółki (...), Sąd Okręgowy dostrzegł zaś zasadniczą sprzeczność w stanowisku skarżącej pomiędzy zarzutem dotyczącym nieważności umowy konsorcjum zawartej pomiędzy powódkami z powodu jej niezgodności z ust. 5 art. 54 ustawy o działalności leczniczej a ustaleniem, jakoby jej wykonanie przez (...) S.A. doprowadziło od wykonania zobowiązania strony pozwanej wobec dostawcy. W poprawny sposób określił również relacją prawną między normą art. 356 § 2 k.c. a znaczeniem art. 518 § 1 pkt 1 k.c., i to niezależnie od treści i sposobu odczytania konstrukcji zastosowanej w powołanych umowach konsorcjum przy ocenie treści tych umowy oraz skutków jej wykonywania przez (...) S.A. Odmienne stanowisko pozwanej nie zasługiwało na uwzględnienie.

Nie wdając się w szczegółową analizę powołanej umowy, nie jest ona bowiem konieczna dla oceny zasadności powództwa i apelacji, przyznać należy, że z jej treści nie wynika, aby wskutek jej podpisania, (...) S.A. nabyła na swoją rzecz wierzytelność przysługującą powódce wobec pozwanej z tytułu umowy sprzedaży w zakresie dostaw, których dotyczyły faktury powołane w pozwie. Na podstawie tych umowy, (...) S.A. zobowiązała się wyłącznie do sfinansowania tej wierzytelności, jednak bez jej nabycia, w celu zapewnienia dostawcy płynności finansowej związanej z realizacją dostaw na rzecz strony pozwanej.

Nie sposób więc było uznać, że wypełnienie własnego zobowiązania, znajdującego podstawę w umowie konsorcjum, polegało na spłaceniu długu obciążającego pozwaną. Konstrukcja zastosowana w treści umów konsorcjum, sprzeciwiła się w każdym razie przyjęciu, że wykonanie tych umów przez (...) S.A. polegało na zapłaceniu długu obciążającego pozwaną wobec powódki. Nie było więc podstawowej przesłanki do zastosowania w tej sprawie normy art. 356 § 2 k.c. Koniecznym warunkiem poprawnego odwołania się w tej sprawie do tego przepisu było dokonanie zapłaty przez osobę trzecią za dłużnika, nawet bez jego wiedzy. Z przepisu tego wynika więc wyłącznie obowiązek przyjęcia przez wierzyciela świadczenia spełnianego przez osobę trzecią, zawsze za dłużnika. Założeniem odwołania się do zawartej w nim normy jest jednak konieczność wykazania, że podmiot spełniający świadczenie spłaca dług cudzy, nie zaś własne zobowiązanie wobec wierzyciela. Warunek ten nie został spełniony na tle okoliczności tej sprawy.

Poprawnie Sąd Okręgowy przyjął w efekcie, że wykonanie przez spółkę (...) umów konsorcjum nie wywołało jednak skutku polegającego na wygaśnięciu zobowiązania pozwanej wobec spółki (...) w zakresie dotyczącym należności głównej wynikającej z faktur powołanych w pozwie, niezależnie zresztą od oceny skuteczności umowy konsorcjum co do przeniesienia tej wierzytelności. Jeśli nie byłaby ona sprzeczna z art. 54 ust. 5 powołanej ustawy o działalności leczniczej, właśnie dlatego, że nie prowadziła wprost do zmiany wierzyciela, wykonanie jej postanowień przez (...) S.A. nie polegało na zapłacie długu obciążającego pozwaną, lecz własnego zobowiązania związanego z zapewnieniem płynności finansowej powódki jako dostawcy, przy uwzględnieniu zwłaszcza okoliczności niewywiązywania się przez pozwaną z obowiązku zapłaty ceny za zamówione produkty medyczne.

Przy przyjęciu natomiast, że pomimo braku przeniesienia wierzytelności, skutek wykonania powołanej umowy konsorcjum był w istocie równoznaczny ze zmianą wierzyciela, jak to przyjął Sąd Okręgowy, dokonując celowościowej wykładni ust. 5 art. 54 powołanej ustawy, zupełnie pozbawione konsekwencji byłoby uznanie, za stroną pozwaną, że doszło do spłaty długu obciążającego pozwaną, czyli wstąpienia (...) S.A. w prawa zaspokojonego wierzyciela, stosownie do art. 518 § 1 pkt 1 k.c. Na przeszkodzie przyjęciu takiej tezy stałaby bowiem nieważność umowy konsorcjum w podanym zakresie. Odpadłaby więc podstawowa przesłanka zastosowania tego przepisu na tle okoliczności tej sprawy. Gdyby bowiem wskazana umowa była istotnie nieważna, nie można byłoby uznać, że podstawę zapłaty dokonanej przez (...) S.A. mogła stanowić „odpowiedzialność osobista” tej spółki, wynikająca z treści powołanej umowy. Uznając nieważność jej postanowień w oparciu o ust. 5 art. 54 powołanej ustawy, trafnie Sąd Okręgowy przyjął, że (...) S.A. nie wstąpiła w prawa zaspokojonego w ten sposób dostawcy. Jeśli bowiem umowa konsorcjum byłaby nieważna, zapłata nie miałaby podstawy wymaganej powołanym przepisem. Świadczenie, które mogłoby zostać spełnione, nie byłoby prawnie skutecznie. Podlegałoby tym samym zwrotowi w ramach rozliczenia pomiędzy powołanymi spółkami, znajdującego podstawę w instytucji bezpodstawnego wzbogacenia spółki (...) wobec N.. Dokonana bezpodstawnie zapłata nie mogłaby doprowadzić do wygaśnięcia zobowiązania pozwanej w stosunku do dostawcy.

W cenie Sądu Apelacyjnego, nawet sprzeczność z art. 54 ust. 5 powołanej ustawy zapisów zawartych w umowach konsorcjum zawieranych przez obie spółki działające po stronie czynnej, opisanych dokładnie przez Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, dotyczących dochodzenia przez spółkę (...) należności przysługujących spółce (...) w stosunku do pozwanej, jakkolwiek może stanowić podstawę do uznania tej części umowy za nieważną, nie stanowi jednak wystarczającej podstawy do uznania, że sankcja nieważności powinna zostać rozciągnięta na wszystkie postanowienia zawarte w podanych umowach, a tym samym nie upoważnia do przyjęcia, że nieważne były również umowy dostaw, które zawarte zostały w wyniku zakończenia postępowania o udzielenie zamówienia publicznego. W pozostałym zakresie postanowienia umów, które łączyły powodowe spółki, były ważne i skuteczne. Ważne były również umowy dostawy, które nie zostały wykonane przez pozwaną w zakresie podstawowego obowiązku nabywcy związanego z koniecznością zapłacenia ceny za nabyte i odebrane materiały medyczne. W stosunku do spółki (...) powództwo było w całości uzasadnione. Apelacja strony pozwanej podlegała więc oddaleniu.

Oddalenie apelacji uzasadniało również obciążenie pozwanej kosztami postępowania apelacyjnego w kwocie 8100 zł, na które złożyła minimalna stawka za udział zawodowego pełnomocnika w postępowaniu apelacyjnym, zgodnie z art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. oraz § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, stosownie do podanej w treści apelacji wartości przedmiotu zaskarżenia i daty jej wniesienia.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie powołanych przepisów oraz art. 385 k.p.c., Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.

Eliza Nowicka – Skowrońska Marzena Miąskiewicz Robert Obrębski